

Котенко Т.М.,

канд. екон. наук, науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України
tatyanaako@ukr.net

Котенко Т.М.,

канд. экон. наук, научный сотрудник,
Институт демографии и социальных исследований
имени М.В. Птухи НАН Украины

Kotenko T.M.,

PhD (Economics), Research Associate,
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies
of the National Academy of Sciences of Ukraine

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК
АКТИВІЗАЦІЇ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

**РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
КАК ФАКТОР АКТИВИЗАЦИИ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ
В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ**

**RECREATIONAL AND TOURIST ACTIVITIES AS A FACTOR
ACTIVATION OF EMPLOYMENT IN CONDITIONS OF
DECENTRALIZATION**

Досліджено стан зайнятості в економіці України і рекреаційно-туристичній сфері, визначено основні тенденції. Запропоновано заходи розвитку рекреаційно-туристичної діяльності як чинника активізації і підвищення рівня зайнятості населення, задоволення потреб населення в різноманітних рекреаційно-туристичних послугах, підвищення добробуту населення об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації. Обґрунтовано необхідність підтримки малого підприємництва в рекреаційно-туристичній сфері, розробки механізму координування діяльності місцевих органів державної виконавчої влади та суб'єктів туристичного підприємництва, зокрема сільського зеленого туризму.

Исследовано состояние занятости в экономике Украины и рекреационно-туристической сфере, определены основные тенденции. Предложены пути развития рекреационно-туристической деятельности, как фактора активизации и повышения уровня занятости населения, удовлетворения потребностей населения в различных рекреационно-туристических услугах, повышения благосостояния населения объединенных территориальных общин в условиях децентрализации. Обоснована необходимость поддержки малого предпринимательства в рекреационно-туристической сфере, разработки механизма координации деятельности местных органов государственной исполнительной власти и субъектов туристического предпринимательства, в частности сельского зеленого туризма.

The state of employment in the economy of Ukraine and recreational and tourist sphere are researched, the main trends are defined. Development measures recreational and tourist activities as a factor activation and increased of level of employment, satisfaction of needs the population in various recreational and tourist services, increased population's welfare of local bringing communities in conditions of decentralization are proposed. The

necessity support for small businesses in recreational and tourist sphere, development mechanism for coordination of the activities of local executive authorities and tourism business entities, including rural green tourism are substantiated.

Are determined that for the effective functioning in a market environment in recreational and tourist sphere should be used market mechanisms, modern methods and management tools in conditions of decentralization, transfer of powers delegated by the state to local governments, empowering local governments and strengthening their fiscal autonomy, active involvement of the population to the livelihoods of local communities, increased use employment potential, overcoming economic and social disparities, including employment, in particular of rural, and the availability recreational and tourist services of high quality.

Rural green tourism which is an important direction of development recreational and tourism activities and as a small business that is an significant stabilization mechanism and a means of implementing a particular business potential of population, increases employment, is a multiplier of new jobs, promotes the growth of income and local budgets, enhance market flexibility and its greater focus on social needs and the needs of consumers, contributes to solving main social and economic rural problems in conditions of decentralization.

Ключові слова. Зайнятість населення, рекреаційно-туристична діяльність, трудовий потенціал, мультиплікатор нових робочих місць, об'єднані територіальні громади, децентралізація, мале підприємництво, сільський зелений туризм.

Ключевые слова. Занятость населения, рекреационно-туристическая деятельность, трудовой потенциал, мультипликатор новых рабочих мест, объединенные территориальные общины, децентрализация, малое предпринимательство, сельский зеленый туризм.

Key words. Employment, recreational and tourism activities, employment potential, multiplier of new jobs, local bringing communities, decentralization, small business, rural green tourism.

Вступ. Санаторно-курортне оздоровлення, відпочинок і туризм забезпечують відновлення життєвих сил людини та позитивно впливають на якість життя населення загалом, з одного боку, а з іншого, рекреаційно-туристична діяльність як складова вітчизняної економіки активізує її зростання, стимулює зайнятість, поповнює валютні резерви та сприяє підвищенню її міжнародної конкурентоспроможності. Від стану рекреаційно-туристичної сфери значною мірою залежить розвиток суміжних галузей, зокрема транспорту, торгівлі, зв'язку, будівництва, сільського господарства, виробництва споживчих товарів та інших, що дозволяє її вважати одним із визначальних напрямів структурної трансформації економіки.

Рівень зайнятості населення віком 15–70 років зменшився у 2016 р. порівняно з 2015 р. з 56,7 % до 56,3 %, а в населення працездатного віку — з 64,7 % до 64,2 %. У структурі зайнятого населення за професійними групами найбільшу частку складали особи, які працювали у найпростіших професіях (18,9 %), професіонали (17,9 %) та працівники сфери торгівлі та послуг (16,8 %), зокрема і рекреаційно-туристичних. В умовах ринкової економіки поширюється неформальна зайнятість населення, яка охоплює всі неформальні робочі місця як у неформальному, так і офіційному (формальному) секторах економіки і становить 4,0 млн осіб, що складає 24,3 % від кількості усього зайнятого населення. Частка працюючих жінок у секторі самостійної зайнятості більша, ніж чоловіків — 77,5 % проти 72,1 %, а в сільській місцевості значно більша, ніж у міських поселеннях — відповідно 92,2 % і 44,8 % [7]. В зв'язку з цим, нині в умовах децентралізації та проведення адміністративно-територіальної реформи актуальними є питання забезпечення повної і продуктивної зайнятості працездатного

населення, підвищення рівня конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) і регіонів, розвиток альтернативних видів економічної діяльності і сфери послуг, у тому числі рекреаційно-туристичних, стимулювання зайнятості населення, включаючи розвиток малого бізнесу/підприємництва, зокрема в сільській місцевості — сільського зеленого туризму.

Різноманітним аспектам формування і розвитку рекреаційно-туристичної сфери, зокрема рекреаційно-туристичної діяльності, як сфери ринкових відносин, чинників і найважливіших передумов людського розвитку, соціально-демографічної політики; забезпечення зайнятості населення, підвищення ефективності праці та доходів населення, раціонального використання ресурсів, наповнення місцевих бюджетів, створення умов для працевлаштування осіб, відтворення трудового потенціалу присвячено ґрунтовні наукові розробки таких відомих українських економістів, як Л. Богуш, О. Грішнова, Т. Заяць, В. Кравців, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Любіцева, В. Новіков, О. Охріменко, Д. Стеченко, Т. Ткаченко, Н. Фоменко та інших. М. Бутко, О. Попело систематизували нетрадиційні форми зайнятості населення у контексті модернізації економіки регіонів; В. Дуга розглядає питання розв'язання проблем жіночої зайнятості на селі через розвиток нетрадиційних видів туризму, зокрема агротуризму [1; 2]. Теоретичні і практичні аспекти запровадження децентралізації в сучасних умовах регіонального розвитку досліджують В. Кравців, І. Коломієць, А. Пелехатий, С. Романюк [4; 5; 8].

Постановка завдання. Разом з тим комплекс науково-практичних проблем, пов'язаних з функціонуванням і впливом рекреаційно-туристичної сфери на соціальні аспекти життя населення та розвиток економіки, залишається недостатньо дослідженим, зокрема, незважаючи на безумовний соціальний ефект рекреаційно-туристичної діяльності, досі не ставилося питання про посилення та підвищення її соціальної результативності в контексті реалізації завдань розвитку малого бізнесу в рекреаційно-туристичній сфері, зокрема в якості головного елемента диверсифікації економіки сільських територій задля зростання добробуту сільських жителів, збереження сільських населених пунктів, забезпечення зайнятості населення, зокрема сільського, у тому числі жінок, створення нових чи збереження існуючих робочих місць, зростання доходів населення і місцевих бюджетів. Саме цим обумовлені актуальність і цілі дослідження.

З огляду на це, **метою статті** є дослідження основних тенденцій зайнятості в рекреаційно-туристичній сфері, задоволення потреб населення в якісних і різноманітних рекреаційно-туристичних послугах в умовах децентралізації, а також визначення заходів розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, яка сприяє створенню нових можливостей використання трудового потенціалу, є мультиплікатором нових робочих місць, веде до збільшення доходів населення і місцевих бюджетів та обґрунтування необхідності підтримки малого підприємництва в рекреаційно-туристичній сфері, зокрема сільського зеленого туризму.

Результати дослідження. Ключовими соціальними цілями розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в нашій країні є: забезпечення права громадян на відпочинок, свободу пересування тощо при здійсненні подорожей; охорона довкілля; поліпшення показників охоплення населення послугами оздоровлення та відпочинку і людського розвитку загалом; подальший розвиток рекреації та туризму, орієнтований на задоволення потреб населення щодо оздоровлення та

відпочинку, з одночасним створенням нових робочих місць, підвищенням рівня зайнятості населення, зростанням рівня доходів держави і громадян, поглибленням міжнародного співробітництва, охороною і збереженням об'єктів рекреаційно-туристичних ресурсів, ефективним використанням природної і культурної спадщини.

До соціальних аспектів функціонування сфери рекреації та туризму, як уже зазначалося, відносяться показники зайнятості населення, які протягом 2005–2015 рр. характеризуються негативними тенденціями (табл. 1). Так, у спеціалізованих засобах розміщення (санаторно-курортні заклади) скорочення середньооблікової чисельності штатних працівників з 2005 р. становило 62,4 % (відносно 2014 р. — 12,9 %); у готелях та аналогічних засобах розміщення — на 18,9 % (відповідно на 4,7 %); у туристичній діяльності — на 23,9 % (відповідно на 29,8 %).

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ ЗАЙНЯТОСТІ В РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ, 2001–2015 рр.*

Показник	2001	2005	2011	2014	2015	2015/ 2014, %	2015/ 2005, %
Середньооблікова чисельність штатних працівників, осіб: — спеціалізованих засобів розміщення	122886	119743	102003	51774	45070	87,1	37,6
на 10 тис. населення,	26	26	22	12	11	91,7	42,3
— готелів та аналогічних засобів розміщення	-	31312	51415	26644	25404	95,3	81,1
на 10 тис. населення	-	7	11	6	6	100,0	85,7
— суб'єктів туристичної діяльності	-	10632	14411	11513	9588	83,3	90,2
на 10 тис. населення	-	2	3	3	2	66,7	100,0

*Джерело: [3, 9].

У рекреації і туризмі сконцентрований великий потенціал медичних, управлінських кадрів, допоміжних працівників, зайнятих в обслуговуванні рекреаційного і туристичного потоку. Зокрема, 2015 р. у цій сфері було зайнято 80,1 тис. осіб (1,0 % від загальної середньооблікової чисельності штатних працівників — 8,1 млн), у т. ч. суб'єктів туристичної діяльності (ліцензійних турагентств і туроператорів) — 9,6 тис. осіб (12,0 % від загальної чисельності зайнятих у рекреаційно-туристичній сфері), готелях та аналогічних закладах розміщення — 25,4 тис. (31,7 %), санаторно-курортних і оздоровчих закладах — 45,1 тис. (56,3 %). Чисельність найманих працівників (9,5 млн осіб, що складає 57,8 % усіх зайнятих) порівняно з 2014 р. скоротилася (на 10,4 %) в усіх видах економічної діяльності, зокрема у сфері тимчасового розміщення й організації харчування та мистецтва, спорту, розваг і відпочинку — на 0,5 %, склавши разом 268,5 тис. осіб (що складає 2,8 % їх загальної чисельності) [6, 15]. Вагому частку зайнятих у туристичних і рекреаційних закладах становлять висококвалі-

ліфіковані кадри: із середньооблікової чисельності штатних працівників у сфері туризму мають вищу і середню спеціальну освіту 4,4 тис. осіб (46,2 %) (2014 р. — 6,2 тис. осіб (84,5 %)), санаторно-курортних і оздоровчих закладах працювало 7,9 % (відповідно 5,2 %) лікарів і 24,8 % (відповідно 14,6 %) середнього медичного персоналу, з них жінок — 6,8 % лікарів і 90,9 % середнього медичного персоналу [3, с. 11, 91–93, 99–102; 9, с. 5].

Важливими показниками соціальної орієнтованості сфери рекреації та туризму є також дані щодо кількості об'єктів рекреаційно-туристичної інфраструктури, кількість населення прийнятого на відпочинок та оздоровлення, доходи отримані від наданих послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних платежів) (табл. 2). Так, 2015 р. майже 2,5 тис. суб'єктів туристичної діяльності (ліцензійних турагентств і туроператорів) надавали послуги більше ніж 2 млн особам, отримавши 4798 млн грн доходів від наданих послуг (у розрахунку на 1 особу 112 грн); 1863 закладів санаторно-курортного господарства надавали послуги 1,5 млн осіб, отримавши 4539 млн грн доходів від наданих послуг (у розрахунку на 1 особу 106 грн); у 2478 підприємствах готельного господарства обслуговано 2,5 млн приїжджих, отримавши 7337 млн грн доходів від наданих послуг (у розрахунку на 1 особу 172 грн) [3, с. 11; 4, с. 5].

Спостерігаються позитивні тенденції у 2015 р. порівняно з 2005 р. зростання кількості таких закладів, як готелі та аналогічні їм засоби розміщення більше ніж у 2 рази з 1232 до 2478 та з 0,3 до 0,6 закладів у розрахунку на 10 тис. населення, а також суб'єктів туристичної діяльності — відповідно з 2652 до 3182 та з 0,6 до 0,7. Чисельність осіб, обслугованих готелями та суб'єктами туристичної діяльності, постійно зростала: готелями — з 3938 до 4297 тис. (на 9,1 %) і з 839 до 1005; суб'єктами туристичної діяльності — з 1827 до 2020 тис. осіб (на 10,6 %) і з 386 до 472 осіб. Відзначаючи загалом позитивні тенденції функціонування готелів і суб'єктів туристичної діяльності, слід зауважити, що ці заклади надають послуги переважно на платній основі.

Таблиця 2

**ПОКАЗНИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ, 2001–2014 РР.***

Показник	2001	2005	2011	2014	2015	2015/ 2014, %	2015/ 2005, %
Кількість об'єктів, од.: - спеціалізованих засобів розміщення	3304	3245	2720	1928	1863	96,6	57,4
на 10 тис. населення	0,7	0,7	0,6	0,4	0,4	100,0	57,1
- готелів та аналогічних засобів розміщення	1258	1232	3162	2644	2478	93,7	201,1
на 10 тис. населення	0,3	0,3	0,7	0,6	0,6	100,0	200,0
- суб'єктів туристичної діяльності	2652	2828	4793	3885	3182	81,9	112,5
на 10 тис. населення	0,6	0,6	1,1	0,9	0,7	77,8	116,7

Показник	2001	2005	2011	2014	2015	2015/ 2014, %	2015/ 2005, %
Чисельність обслуговуваних/ оздоровлених, тис. осіб: - спеціалізованими засобами розміщення	3012	3267	2770	1610	1483	92,1	45,4
на 10 тис. населення, осіб	622	696	607	375	347	92,5	49,9
- готелями та аналогічними засобами розміщення	3497	3938	4657	3814	4297	112,7	109,1
на 10 тис. населення, осіб	722	839	1021	888	1005	113,2	119,8
- суб'єктами туристичної діяльності	2175	1826	2344	2425	2020	83,3	110,6
на 10 тис. населення, осіб	449	386	514	565	472	83,5	122,3
Доходи від наданих послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних платежів), млн грн: - спеціалізованими засобами розміщення усього			6870	3174	4539	143,0	—
на 1 особу, грн	—	—	150,5	73,9	106,1	143,6	—
- готелями та аналогічними засобами розміщення усього	610	1647	4028	3404	7337	215,5	445,4
на 1 особу, грн	12,7	35,3	88,3	79,3	171,6	216,4	486,1
- суб'єктами туристичної діяльності усього	250	988	4938	5567	4798	86,2	485,7
на 1 особу, грн	5,2	21,2	108,2	129,7	112,2	86,5	529,2

*Джерело: [3, с. 9].

Спадний характер за 2015—2015 рр. мають показники як кількості закладів, так і охоплення населення послугами оздоровлення і відпочинку. Так, кількість спеціалізованих засобів розміщення скоротилася з 3245 до 1863 (на 42,6 %) і з 0,7 до 0,4 у розрахунку на 10 тис. населення; найбільше скорочення відбулося щодо чисельності обслуговуваних/оздоровлених у санаторно-курортних закладах — з 3267 до 1482 тис. осіб (на 54,6 %) і з 696 до 347 осіб.

На сучасному етапі рекреаційно-туристична сфера України зазнає впливу великої кількості негативних чинників, а саме: нестабільної політичної та економічної ситуації, недосконалого механізму управління, погіршення соціально-економічної ситуації, втрати значної частини свого потенціалу внаслідок анексії та військових дій, скорочення потенціалу медичних, управлінських кадрів, до-

поміжних працівників, зайнятих в обслуговуванні рекреаційного і туристичного потоку тощо. На основі аналізу сучасного стану рекреаційно-туристичної діяльності з урахуванням системи макроекономічних і регіональних факторів визначено такі особливості розвитку рекреаційно-туристичної сфери, які впливають на зайнятість населення в Україні:

- погіршення соціально-економічних показників результативності функціонування сфери рекреації і туризму, зниження (особливо протягом останніх двох років) рівня зайнятості населення рекреаційно-туристичною діяльністю, охоплення населення різними видами рекреаційно-туристичних послуг;
- зростання структурної незбалансованості ринку рекреаційно-туристичних послуг у регіонах, утрата значної частини рекреаційно-туристичного потенціалу сфери (Крим і Донбас);
- хронічне недовантаження об'єктів рекреаційно-туристичної інфраструктури та значна зношеність основних засобів цих підприємств, недостатність ресурсів для покращення якості послуг та інвестування;
- посилення недоступності для значної частини населення рекреаційно-туристичних послуг у результаті погіршення рівня життя і зменшення доходів;
- зниження частки рекреаційно-туристичних послуг у структурі платних послуг унаслідок загального зубожіння населення та переміщення витрат на обов'язкові;
- різке зменшення споживання рекреаційно-туристичних послуг населенням, зокрема сільським;
- скорочення витрат населення на ці послуги в загальних витратах і заощадженнях.

У такій ситуації особливо актуалізується питання пошуку ефективних механізмів функціонування рекреації та туризму як важливих чинників активізації зайнятості населення та розвитку національної економіки України. Наша держава має всі потенційні можливості для розвитку рекреації і туризму та посилення їх впливу на соціальні аспекти життя населення: відпочинку й оздоровлення, підвищення інтелектуальних можливостей і культурного рівня людини та загалом — якості життя. Отже, важливі не тільки соціальні аспекти функціонування сфери рекреації та туризму, а й посилення її ролі у відродженні трудового потенціалу, підвищенні рівня зайнятості населення.

Підсумовуючи наведене, слід окреслити ключові напрями подальшого розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в Україні, як чинника активізації зайнятості населення, а саме:

- удосконалення нормативно-правової бази відповідно до вимог міжнародного законодавства; використання нормативно-правових механізмів захисту інтересів вітчизняних фірм на зовнішньому ринку; упровадження комплексу стандартів рекреаційного і туристичного продуктів і суміжних послуг (готельних, ресторанного господарства, транспорту, торгівлі тощо); поширення практики сертифікації рекреаційних і туристичних послуг, ліцензування закладів, що їх надають; оптимізація механізмів залучення вітчизняних і зарубіжних інвесторів, малого бізнесу і приватної ініціативи; формування нових, підтримка та розширення кола регіональних інституцій, зацікавлених в інтенсифікації розвитку курортно-рекреаційних зон — господарських товариств, шкіл управління та бізнесу, центрів підтримки підприємництва, агентств і фондів сприяння локальним ініціативам тощо;

– зміцнення матеріально-технічної і технологічної бази та кадрового потенціалу; удосконалення мережі та потужності колективних засобів розміщування відповідно до потреб населення; стимулювання підприємницької активності в названих видах економічної діяльності; цільове залучення ресурсів суб'єктів господарювання до виконання програм розвитку рекреаційно-туристичної сфери; розширення мережі об'єктів дозвілля і відпочинку, реставрація історико-культурних пам'яток;

– розвиток найперспективніших видів рекреаційної і туристичної діяльності, якими будуть цілорічний довго- і короткостроковий відпочинок і санаторно-курортне оздоровлення та лікування, спортивно-оздоровчий, гірський, у тому числі альпінізм, дельтапланеризм, спелеотуризм, водний і морський (зокрема, яхтинг), мисливський, пішохідний, кінний, туризм діловий і службовий, культурно-пізнавальний та інші популярні й нові нетрадиційні види туризму (екологічний, сільський зелений, уїкендовий, молодіжний), які тісно пов'язані з природою і не завдають їй шкоди, екскурсійна діяльність.

Окремі аспекти розв'язання проблем зайнятості населення, зокрема сільського, знайшли відображення у «Державній стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 р.» і «Загальнодержавній програмі соціально-економічного розвитку українського села на період до 2020 р.». У зазначених документах розвиток туризму та рекреації розглядається як один із напрямів диверсифікації економічної діяльності та зростання рівня зайнятості населення в сільській місцевості. Розвиток сільського зеленого туризму в умовах безробіття сільських жителів може певною мірою забезпечити робочі місця для них, підвищити рівень їх зайнятості. Це сприятиме розширенню сфери послуг, зокрема торгівлі, громадського харчування, поповнення місцевих бюджетів додатковими надходженнями.

Водночас нинішня ситуація із сільським туризмом залишається невизначеною. Потенціал сільського зеленого туризму в Україні — житловий фонд сільської місцевості, який становить 5,8 млн будинків, з яких приблизно одна шоста може вийти на рекреаційно-туристичний ринок.

За результатами виконаного аналізу виявлено різку асиметрію розвитку сільського зеленого туризму в регіонах України, що відповідно впливає на соціально-економічну та фінансову результативність їх діяльності, зокрема чисельність обслугованих осіб / розміщених осіб у садибах, доходи від наданих послуг, обсяги наповнення місцевих і регіональних бюджетів, їх використання для підвищення добробуту місцевого населення об'єднаних територіальних громад. Наводимо показники результативності розвитку цього виду туризму у 2015 р. у розрізі регіонів України (рис. 1) [3, с. 50].

Основними причинами, що стримують розвиток сільського зеленого туризму в Україні, є економічні й організаційні:

➤ до економічних відносяться: відсутність необхідного початкового капіталу для фінансування робіт із створення екоцентрів, які приступили б до розгляду всього комплексу питань, щодо формування цільових програм екологічних подорожей; незначні інвестиції в інфраструктуру екотуризму, що позначається на стані готельного і транспортного обслуговування туристів; відсутність засобів на проведення рекламної компанії з метою привернення уваги потенційних туристів до відвідання хоча б тих територій, що мають у своєму розпорядженні певну інфраструктуру для прийому, розміщення й обслуговування гостей;

➤ організаційні причини полягають у такому: обмеженості туристичних маршрутів у місцях екологічного туризму та їхній слабкій облаштованості; відсутності спеціалізованих турорганізацій у сфері зеленого туризму; бюрократичних заборонах й обмеженнях на відвідання екотуристами привабливих у природному відношенні місць переважно внаслідок відсутності механізму взаємодії адміністрації природних територій, що охороняються, з організаторами так званих зелених подорожей і екскурсій; обмеженому наборі рекреаційних послуг для туристів; відсутності реклами екотуризму; нестачею кваліфікованих спеціалістів у сфері екотуризму, спроможних здійснювати розробку, організацію і проведення екологічних турів; відсутності необхідної законодавчої бази щодо сільського зеленого туризму.

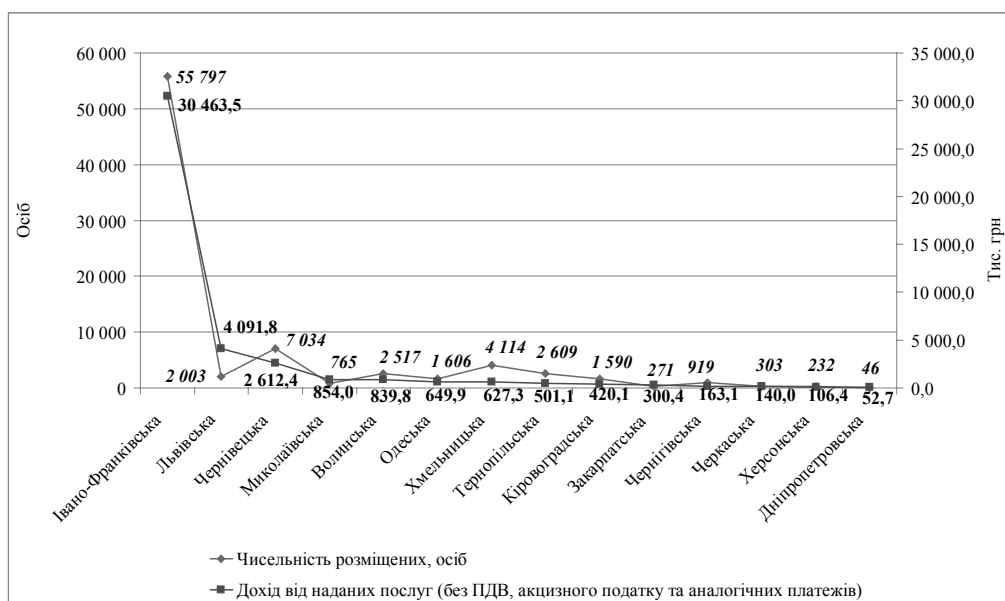

Рис. 1. Чисельність розміщених осіб у садибах та доходи від наданих послуг у сільському зеленому туризмі в розрізі областей, 2015 р.

Сільський зелений туризм, як важливий напрям розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, як малий бізнес, який є важливим стабілізаційним механізмом і засобом реалізації особливого підприємницького потенціалу населення, підвищує рівень зайнятості, є мультиплікатором нових робочих місць, сприяє зростанню доходів населення і місцевих бюджетів, посиленню гнучкості ринку, його більшій орієнтації на соціальні запити і потреби споживачів, сприяє вирішенню основних соціально-економічних проблем села особливо в умовах децентралізації, оскільки він забезпечує:

- зайнятість сільського населення, в першу чергу жінок;
- зростання доходів і підвищення життєвого рівня сільських жителів при відносно невеликих фінансових витратах;
- поліпшення благоустрою сіл, розвиток інженерної та соціальної інфраструктури;

- розширення асортименту продукції присадибного господарства;
- реалізацію на місці продукції особистого підсобного господарства, зокрема готових продуктів харчування;
- збереження місцевих звичаїв, фольклору, народних промислів;
- підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення;
- поповнення місцевих бюджетів додатковими надходженнями;
- залучення невеликих інвестицій, які швидко окуплюються;
- зменшення негативних екологічних наслідків занадто інтенсивної туристичної діяльності в престижних регіонах, що сприяє продовженню туристичного сезону.

Висновки. Перетворення сфери рекреації та туризму в потужний конкурентоспроможний сектор національної економіки має відбуватися одночасно з досягненням екологічного розвитку і забезпеченням сталого людського розвитку. Тільки в такій взаємній єдності та на основі високорозвиненої інфраструктури ця сфера може стати потужним чинником забезпечення зайнятості, зростання ВВП і головне, сприяти поліпшенню всіх параметрів людського розвитку в країні.

Пріоритетними напрямками розвитку вітчизняної рекреаційно-туристичної сфери мають стати підтримка і розвиток внутрішнього, в'їзного, соціального і сільського зеленого туризму, не зменшуючи значення інших видів туризму і відпочинку, але наголошуючи на важливості першочергового їх розвитку з позицій як економічних (зростання зайнятості, доходів населення, ВВП), так і соціальних (покращення здоров'я, рівня життя населення, підтримка духовно-патріотичних цінностей) результатів.

Для ефективного функціонування в ринковому середовищі в рекреаційно-туристичній сфері повинні застосовуватись ринкові механізми, сучасні методи й засоби управління в умовах децентралізації, передачі повноважень, делегування державою органам місцевого самоврядування, розширення прав місцевих органів влади та зміцнення їх бюджетної самостійності, активного залучення населення до життєдіяльності територіальних громад, ширшого використання економічного та трудового потенціалу, подолання економічних і соціальних диспропорцій, зокрема в забезпеченні як зайнятості населення, зокрема сільського, так і доступності рекреаційно-туристичних послуг високої якості. Проте це лише спонукатиме менеджмент до доцільніших дій. Таким чином, однією з умов, здатних забезпечити успішне функціонування досліджуваної сфери, є формування такої організаційної структури її управління, яке дасть змогу враховувати потреби та ініціативи всіх суб'єктів і зацікавлених осіб, розробляти регіональні, міжрегіональні й загальнодержавні програми соціально-економічного розвитку, удосконалювати організаційно-економічні механізми зростання соціальної та економічної ефективності рекреації і туризму в системі національної економіки.

Отже, очевидно, що розвиток рекреаційно-туристичної діяльності має передбачати доступність відповідних послуг широким верствам населення, а також підвищення рівня зайнятості населення України. З метою ефективного використання трудового потенціалу регіонів і його відтворення необхідно проводити державну політику просування на глобальному ринку України як держави доступних і різноманітних видів рекреації і туризму. Важливими напрямками поширення відповідного позитивного іміджу можуть стати: активіза-

ція діяльності туристично-інформаційних центрів (ТІЦ); широка рекламна кампанія пропагування туристичних можливостей країни через проведення туристичних фестивалів і ярмарків; участь України в найбільших туристичних заходах (ярмарках, виставках, туристичних салонах) з метою її представлення; популяризація зимового, літнього та культурного відпочинку, відпочинку для різних вікових груп, спеціалізованого туризму; проведення інших великих заходів спортивного (світового та європейського рівня) та гуманітарного характеру (музичні, пісенні фестивалі та конкурси, тематичні фестивалі, виставки та ін.) з метою забезпечення завантаженості готелів, розвитку внутрішнього туризму, зокрема активізації соціального, ділового, молодіжного видів туризму та інше.

Література

1. Бутко М.П. Інституціональні засади модернізації сфери зайнятості в умовах децентралізації владних повноважень / М.П. Бутко, О.В. Попело // *Регіональна економіка*. — 2016. — № 4(82). — С. 6–14.
2. Дуга В. Агротуризм як напрям розв'язання проблеми жіночої зайнятості на селі / В. Дуга // *Україна: аспекти праці*. — 2017. — № 1–2. — С. 23–27.
3. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році : стат. бюл. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]. — К. : Державна служба статистики України, 2016. — 200 с.
4. Коломієць І.Ф. Теоретико-практичні аспекти формування об'єднаних територіальних громад в Україні / І.Ф. Коломієць, А.О. Пелехатий // *Економіка України*. — 2017. — № 4(665). — С. 46–55.
5. Кравців В.С. Реформування територіальної основи місцевого самоврядування в контексті його фінансової спроможності / В.С. Кравців, І.З. Сторонянська, П.В. Жук // *Економіка України*. — 2017. — № 1(662). — С. 41–51.
6. Праця України у 2015 році : стат. зб. / відп. за вип. І.В. Сенік. — К. : Консультант, 2016. — 312 с.
7. Ринок праці у 2016 році : доповідь. — 30 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Романюк С.А. Регіональний розвиток і децентралізація: теоретичні та практичні аспекти / С.А. Романюк // *Регіональна економіка*. — 2016. — № 3(81). — С. 10–18.
9. Туристична діяльність в Україні у 2015 році : стат. бюл. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна]. — К. : Державна служба статистики України, 2016. — 76 с.

References

1. Butko, M.P., Popelo, O.V. (2016), “Instytutsionalni zasady modernizatsii sfery zainiatosti v umovakh detsentralizatsii vladnykh povnovazhen”, *Rehionalna ekonomika*, vol. 4(82), pp. 6–14.
2. Duha, V. (2017), “Agritourism as the direction of solution to the problem women’s employment in villages”, *Ukraina: aspekty pratsi*, vol. 1–2, pp. 23–27.
3. Karmazina, O.O. (2016), *Kolektivni zasobi rozmishchuvannya v Ukrayini u 2015 rotsi* [Collective equipment of arrangement in Ukraine in 2015], stat. byul., Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini, Kyiv, Ukraine.
4. Kolomiets, I.F., Pelekhatyi, A.O. (2017) “Theoretical and practical aspects of shaping local bringing communities in Ukraine”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 4(665), pp. 46–55.

5. Kravtsiv, V.S., Storonianska, I.Z., Zhuk, P.V. (2017) "Conceptual Bases of Reformation of Administrative-Territorial Device and Local Self-Government in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1(662), pp. 41–51.
6. Senik, I.V. (2016), *Pratsya Ukrayini u 2015 rotsi* [Labor of Ukraine in 2015], stat. zb., Konsultant, Kyiv, Ukraine.
7. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2017) "The labor market in 2016: report", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 9 June 2017).
8. Romanyuk, S.A. (2016) "Regional development and decentralization: Theoretical and Practical Aspects", *Regionalna ekonomika*, vol. 3(81), pp. 10–18.
9. Karmazina, O.O. (2016), *Turystychna diyalnist v Ukrayini u 2015 rotsi* [Tourist activity in Ukraine in 2015], stat. byul., Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 28.06.17 р.

УДК 331.108

Даниленко О.А.,

канд. екон. наук., доц.,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
danylenko.o.a@gmail.com

Даниленко Е.А.,

канд. екон. наук, доц.,
кафедра управления персоналом и экономики труда,
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетьмана»

Danylenko O.A.,

PhD in Economics, Associate Professor,
Personnel Management and Labour Economics Department,
SHEI «KyivNationalEconomicUniversity named after Vadym Hetman»

ВИКОРИСТАННЯ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ (КРІ) В ОЦІНЦІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЛЮЧЕВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (КРІ) В ОЦЕНКЕ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНИЗАЦИИ

USING OF KEY PERFORMANCE INDICATES (KPI) IN EVALUATION OF THE PERSONNEL MANAGEMENT PROCESS IN ORGANIZATION

У статті обговорено можливості використання ключових показників діяльності (КРІ) в оцінці процесу управління персоналом організацій та запропоновано перелік КРІ для цього.